

Baberti Dergisi / Journal of Babarti

e-ISSN: 3023-4107

Sayı: 18 / 2023 - Aralık

Mesleki Eğitim Merkezlerindeki Öğrencilerin Dini İnanç, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi: Konya Örneği

Examining the Religious Beliefs, Attitudes and Behaviors of Students in Vocational Training Centers: The Example of Konya

Şaban YAVUZ

Başöğretmen, Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Selçuklu İlçe Milli Eğitim
Müdürlüğü.

Konya / Türkiye

*Head Teacher, Dr., Ministry of National Education, Selçuklu District Directorate of
National Education.*

Konya / Türkiye

sabanyavuz@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-1780-8933

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 15 Ekim / 15 October 2023

Kabul Tarihi / Date Accepted: 26 Aralık / 26 December 2023

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Citation: Şaban Yavuz, "Mesleki Eğitim Merkezlerindeki Öğrencilerin Dini İnanç, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi: Konya Örneği", *Baberti Dergisi*, 18 (Aralık / 2023): 26-57.

DOI: 10.47098/babertidergisi.1376384

Öz

Bu çalışmanın amacı mesleki eğitim merkezlerinde öğrenim gören çırak ve kalfaların dini inanç, tutum ve davranışları üzerine sosyolojik bir çalışma yapmak ve çıraklar ile kalfaların dini inançları ile tutum ve davranışları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Soru kağıdının hazırlanması aşamasında öncelikle bu alanda yapılan tez çalışmaları ve diğer kaynaklar taranmıştır. Soruların hazırlanması ve derlenmesi aşamasında bu konuda uzman öğretim üyelerine başvurulmuştur. Bu amaçla hazırlanan anket 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Konya ili Selçuklu ilçesi 100. Yıl Mesleki Eğitim Merkezi'nde öğrenim gören 2620 çırak ve kalfadan 350 sine uygulanmıştır. Toplanan verilerin analizinde ve hipotezlerin test edilmesinde nicel desen üzerine kurgulanmış betimsel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS 24.0 paket programı yardımı ile yapılmıştır. Makale oluşturulurken elde edilen veriler çeşitli başlıklar altında analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, mesleki eğitim merkezinde eğitim öğretime katılan çırak ve kalfaların dini inanç ve tutumlarına yönelik tespitlerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Dini İnanç, Mesleki Eğitim Merkezi, Çırak, Kalfa.

Abstract

The aim of this study is to conduct a sociological study on the religious beliefs, attitudes and behaviors of apprentices and journeymen studying in vocational training centers and to examine the relationship between religious beliefs, attitudes and behaviors of apprentices and journeymen. A questionnaire was applied as a data collection tool. During the preparation of the question paper, first of all, thesis studies and other sources in this field were scanned. During the preparation and compilation of the questions, expert faculty members were consulted. The survey prepared for this purpose was applied to 350 of 2620 apprentices and journeymen studying at the 100th Year Vocational Training Center in Selçuklu district of Konya province in the 2022-2023 academic year. In the analysis of the collected data and the testing of the hypotheses, the survey model, which is one of the descriptive research methods based on quantitative design, was used. Data analysis was done with the help of SPSS 24.0 package program. The data obtained while creating the article was analyzed under various headings. As a result of the research, determinations were made regarding the religious beliefs and attitudes of apprentices and journeymen who attended education at the vocational training center.

Keywords: Sociology of Religion, Religious Belief, Vocational Training Center, Apprentice, Journeyman.

Giriş

Ülkemizde ortaöğretim kesiminde eğitim öğretim faaliyetlerinde bulunan öğrenci sayısı 2022-2023 eğitim öğretim yılı Millî Eğitim Bakanlığı istatistiklerine göre 6.789.682'dir. Bunların 1.772.627'sini ise Mesleki ve Teknik Ortaöğretimi oluşturmaktadır. Bu sayının 373.061'i Mesleki Eğitim Merkezi öğrencisinden oluşmaktadır.¹ Kalifiye insan gücü yetiştirmek için farklı amaca yönelik değişik eğitim yaklaşımları benimsenmiştir. Mesleki eğitim sistemi içerisinde değerlendirdiğimiz Mesleki eğitim merkezleri bunlardan biri olup, bireylere belirli beceri ve mesleklerde eğitim alma fırsatı sunan ve araştırmanın konusunu da oluşturan kuruluşlardır. Bu merkezler genellikle iş dünyasının ihtiyaçlarına yönelik becerileri geliştirmeye odaklanırlar. Sanayileşme alanında çok hızla mesafe alan ülkemizde kalifiye ve teknik eleman ihtiyacının ortaya çıkması neticesinde ve geçtiğimiz yıllarda kesintisiz eğitim uygulama sürecinde oluşan ara eleman ihtiyacı için mesleki eğitim merkezlerinin önemi artmıştır. Son zamanlarda Millî Eğitim Bakanlığının maddi teşvikleri sebebi ile bu alanda eğitim öğretim alan öğrenci sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır. Ülkemizde sanayileşme hızla ilerliyor ve bu okullarda yetişen elemanlar, çeşitli mesleki alanlarda istihdam edilecekleri için kendilerine ve üretime birçok avantaj sağlayacaktır.

Bireyler ve toplumlar arasında ahlakî değerlerdeki bozulmalar, toplumları tehdit eder hale gelmekte ve birçok ahlakî olmayan duruma yol açmaktadır.² Bu nedenle, günümüz dünya toplumlarında iş ahlakına olan talep hızla artmaktadır.³ Mesleki Eğitim Merkezindeki çırak ve kalfaların farklı işletmelerde eğitim almaları sebebi ile dini inanç, tutum ve davranışları yaşadıkları topluma bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir.

Çırak ve kalfaların çoğunluğu genç kesim içerisinde yer almaktadır. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de meydana gelen hızlı değişme ve gelişmeler gençleri etkilemektedir. Bu yönüyle ergenlik ve gençlik çağında bulunan mesleki eğitim merkezlerindeki öğrencilerin dini inanç, tutum ve davranışları bu gelişmelerden etkilenmektedir. Gençlerin yaşadığı aile çevresinin ve çıraklık, kalfalık yaptıkları iş çevresinin dini inanç, tutum ve davranışları üzerinde etkilerinin olması kaçınılmazdır. Merkezi eğitim merkezine devam eden öğrencilerin, meslek sahibi olmalarında çıraklık, kalfalık ve ustalık aşamalarından geçmeleri bir zorunluluktur.⁴ Dolayısıyla

¹ Strateji Geliştirme Başkanlığı, "Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/2023" (Erişim 28 Kasım 2023).

² Mustafa Köylü, *Küresel Ahlak Eğitimi* (İstanbul: DEM Yayınları, 2006).

³ Sabahat Bayrak, *İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001), 4.

⁴ M. Fatih Uşan, *Çıraklık Sözleşmesi* (Konya: Mimoza Yayınları, 1994), 16.

yukarıdaki aşamalardan geçerek mesleki hayatına hazırlanan mesleki eğitim öğrencilerinin dini inanç tutum ve davranışları, İslamî ilke ve prensiplerle yetiştirilmeleri toplum açısından önemlidir. Son zamanlarda Müslüman toplumlar, İslamî değerleri göz ardı ederek, dini tutum ve davranışlara ilişkin değerlerden uzaklaşmışlardır. Bu nedenle mesleğe hazırlanan çırak ve kalfaların, dini inanç tutum ve davranışlarının nasıl olduğu üzerinde durulması gereken önemli bir konudur.

1. Kavramsal Çerçeve: Din ve Dindarlık

Din gerçekten de oldukça karmaşık bir kavramdır ve farklı disiplinler ve düşünce sistemleri tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Psikoloji, felsefe, sosyoloji, antropoloji ve din bilimi gibi alanlardan bakıldığında dinin farklı yönleri vurgulanabilir. Bu nedenle dinin tanımı üzerinde uzlaşmış olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir.⁵ İslam Kelamcıları dini, “Allah tarafından vahiy yoluyla ve peygamberleri aracılığıyla va’z edilen ve saliklerini dünyaya ve ahirette saadet ve necata götüren itikat ve amellerden mürekkep bir müessesese”⁶ olarak tarif etmektedirler. Bu klasik tanımı biraz daha açacak olursak İslam’da bir dinin din adını alabilmesi için bazı şartlar vardır. İlahi bir kitaba bağlı ve dinin konusunun Yüce Allah tarafından vazedilmiş olması, insanlara maddi ve manevi hayatında iyi yolu gösterecek, tekâmülüne hizmet ederek insanlığın saadetini ve aralarında kardeşlik kuracak hükümleri taşıması ve hürriyet, adalet, eşitlik gibi faktörleri haiz olması gerekmektedir.⁷ Bu tanımlamada bir yaratıcıdan, bu yaratıcının görevlendirdiği bir peygamberden ve insanlar öldükten sonra var olduğuna inanılan bir ahiretten bahsedilmektedir. Oysa bütün dinlerde bunların varlığından ve mevcudiyetinden bahsedemeyiz. Farklı dinlere mensup bireylerin aynı tanımı kabul etmesi zor olabilir çünkü din kavramı, bir Budist ile bir Yahudi arasında farklı anlamlar taşır; benzer şekilde, bir Müslüman ile Hıristiyan için de farklılık gösterebilir.

Bir Müslüman hiçbir boşluk bırakmayacak şekilde bütün hayatı kuşatan bir din algısına sahipken, bir Hıristiyan için bu durum tamamen farklı olabilir.⁸ Sosyologlar tarafından da üzerinde ittifak edilmiş bir din tanımı görülmemektedir. Farklı tariflerin olmasına, dini tarif eden kişinin kişiliği, tarifi yapıldığı dönemin genel özellikleri ve o zamanda hâkim olan genel

⁵ İzzet Er, *Din Sosyolojisi* (Ankara: Akçağ Yayınları, 1998), 3-4.

⁶ Ahmet Hamdi Akseki, *İslam* (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1943), 54.

⁷ Osman Pazarlı, *Din Psikolojisi* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993), 25-35.

⁸ Mehmet Aydın, *Din Felsefesi* (İzmir: İİFV Yayınları, 2001), 5-6.

eğilimler ve durumlar gibi nedenler etki edebilir.⁹ Din sosyolojisinde, birçok tanım denemesine rağmen, sosyologların dinin tek bir tanımı konusunda uzlaşmaya varamadıkları gözlemlenmiştir. R. Otto'ya göre din, "kutsalın tecrübesidir." R. Otto'nun kısa tanımını olduğu gibi kabul eden Freyer'e göre Otto, ilk defa bütün dinleri içine alacak biçimde dinin mahiyetini tarif etmeye teşebbüs etmiştir. Ona göre din, "mukaddes olanın yaşanmasıdır". Freyer, ilk bakışta çok şekli ve kapalı bir tarif olarak görülebilecek bu tarifi, ferdin kutsal olanı yaşayabilme kabiliyetinin varlığını ve hatta bu tecrübenin onun varlığı için bulunduğunu ifade etmektedir.¹⁰ Ancak bu tanım, Kehrer tarafından, "bir bilinmeyeni bir başka bilinmeyenle"¹¹ tarif ettiği gerekçesiyle yetersiz bulunmaktadır. Nitekim, Wach'a göre din hakkında yapılmış bulunan çeşitli tariflerin hâlâ en kısası ve en basiti, en zengini, "din, kutsalın tecrübesidir" şeklindeki din tarifidir. Bunlara başkalarını da eklemek mümkündür. Her ne kadar dinin tarifi için çeşitli tanımlar yapılsa da dinin kendine özgü geniş bir karakteri olduğu ve her tanımın eleştirilere maruz kaldığı düşünülür. Bu bağlamda, dinin tarif edilmesine yönelik çeşitli insanların varlığı, farklı din tanımlarının da varlığına işaret etmektedir.¹² Sonuç olarak, din ne şekilde tarif edilirse edilsin bütün toplumlarda iman, ibadet ve cemaat gibi ortak özellikleri ile görünmektedir. Dinin tarifi üzerinde görülen uzlaşılama durumu, dindarlığın tarifinde de kendini göstermektedir. Bu nedenle sosyal bilimciler sosyal konuları incelerken, dindarlığa büyük önem atfederler, ama dindarlık kavramının nasıl tanımlanıp kullanılacağı hususunda tam bir fikir birliği olduğunu söylemekte zorlanmaktadır. Türkçe sözlükte, dindar: "Dinin emrettiklerini yapan, yasakladıklarından kaçınan kimse, mütedeyyin", "lık" ekinin eklenmesi ile türetilen dindarlık kelimesinin ise; "Dinin yapılmasını emrettiklerini yapma, yasaklarından kaçınma hâli" olduğu anlaşılmaktadır.¹³ Dinî bir sistemin bütün emirlerini güçlü bir şekilde yapan bireyler dindar olarak kabul edilmiştir. Ronald L. Johnstone'a göre dindarlık tanımı, din tanımıyla ilişkili olarak yapılabilir. Din, "dinî gurup üyeleri tarafından paylaşılan kutsala doğru bir yönelim ve kutsal bir inanç çerçevesinde yerine getirilen belirli pratikler ve inançlar" şeklinde tanımlanmaktadır. Dindar ise, belirli bir dinî grup üyesi olan, belli kutsallara inanan ve bu inançların emrettiği pratikleri yerine

⁹ Recep Yaparel, "Dinin Tarifi Mümkün müdür?", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (1987), 403-417.

¹⁰ Hans Freyer, çev. Turgut Kalpsüz, *Din Sosyolojisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1964), 32.

¹¹ Günter Kehrer, *Din Sosyolojisi*, çev. Semahat Yüksel. (İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1992), 9-10.

¹² Ünver Günay, *Din Sosyolojisi* (İstanbul: İnsan Yayınları, 1998), 191-212.

¹³ D. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük* (Ankara: Rehber Yayınları, 1990).

getiren herkes şeklinde nitelendirilmektedir. Buradan hareketle dindarlık, “Kutsal olanın yahut onun özel bir formu olmak itibarı ile belli bir dinin muayyen bir zaman ve şartlarda belli bir kişi veya grup ya da toplum tarafından yaşanması”nı ifade etmektedir.¹⁴

2. Mesleki Eğitim: Çıraklık ve Kalfalık Eğitimi

Mesleki Eğitim, bireylere belirli bir meslek veya iş dalında beceri ve bilgi kazandırmayı amaçlayan eğitim programlarına verilen genel bir isimdir.¹⁵ Çıraklık ve Kalfalık eğitimi, meslekî ve teknik eğitim kurs programlarının uygulandığı eğitim kurumlarıdır. Mesleki eğitim programları, öğrencilere belirli bir mesleği icra etmek için gerekli olan pratik becerileri öğretmek, teorik bilgiyi aktarmak ve işyerinde uygulama fırsatları sunmak için tasarlanmıştır. Türkiye’de mesleki eğitim merkezleri, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen ve denetlenen kurumlardır.

2.1. Çıraklık

Çıraklık, bir zanaat veya meslek dalında yeni başlayan bir kişinin deneyim kazanmak ve ustalığı öğrenmek amacıyla bir ustaya veya işverene bağlı olarak çalıştığı dönemi ifade eder. Bu dönemde çıraklar, mesleklerini öğrenirken genellikle temel becerileri geliştirirler ve ustalarının gözetiminde çalışırlar.

2.2. Kalfalık

Kalfalık, çıraklık sonrası bir meslek dalında daha fazla deneyim kazanan ve belirli bir düzeyde yetenek kazanan kişilerin mesleki gelişim aşamasını ifade eder. Kalfalık dönemi, bir çırak için ileri düzey becerilerin kazanıldığı bir aşamadır.¹⁶

3. Çıraklık ve Kalfalık Eğitiminin Tarihi Gelişimi

18. yüzyılda buhar makinelerinin kullanılması, yeni üretilen makinelerin ve çeşitli icatların ortaya çıkması sanayi devriminin gerçekleşmesine yol açmıştır. Bilindiği gibi 19. yüzyılda İngiltere’deki sanayi devrimi modern sanayinin temelini oluşturur.¹⁷ 1839’da Tanzimat’ın ilanıyla

¹⁴ Günay, *Din Sosyolojisi*.

¹⁵ Cevat Alkan, *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*. (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001), 4.

¹⁶ Ahmet Yıldırım - Oğuzhan Çarıkcı, “Mesleki Eğitimin Gelecek Vizyonu; İnsan Kaynakları Planlaması Açısından Bir Bürokratik Model Denemesi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 29 (Nisan 2017).

¹⁷ Beşir Atalay, *Sanayileşme ve Sosyal Değişim. (Kırıkkale Araştırması)* (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1983), 20.

birlikte Türkiye'deki sanayileşme faaliyetleri hız kazanmıştır. 12. yüzyılda düzene kavuşan Ahilik sistemi ile başlayan çıraklık sistemi en ücra yerleşim yerlerine kadar yayılmıştır. Bu bağlamda Ahilik sanat ve ticaret hayatına pek çok önemli değer katmıştır.¹⁸ Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkedeki sermayenin büyük çoğunluğunun Türklerin elinde olmadığı görülmektedir.¹⁹ Bu nedenle ülkenin önemli ölçüde yetişmiş elemana ihtiyacı olduğu görülmüş ve okul ağırlıklı bir mesleki eğitim benimsenmiştir. Sanayide ve işyerlerinde çıraklık eğitimini düzenleyecek kanun çıkarılması için 1960'lı yıllarda başlayan çalışmalar, 05.07.1977 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2089 Sayılı *Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu* ile kanuni esaslara bağlanmıştır. İlerleyen yıllarda 2089 sayılı kanunun yeniden düzenlenmesine ilişkin tedbirlere yer verilmiş ve 19.06.1986 tarihinde yürürlüğe giren 3308 sayılı *Çıraklık ve Mesleki Eğitim Kanunu*'nda çıraklık ve mesleki eğitim, bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. 10.07.2001 tarihinde ise, yürürlüğe giren ve bu kanunun bazı maddelerini değiştiren 4702 sayılı kanunla *Mesleki Eğitim Kanunu* olarak değiştirilmiştir.²⁰

4. Mesleki Eğitim Merkezlerinin Günümüzdeki Durumu

Ülkemizin nitelikli iş gücüne olan ihtiyacını karşılamak için öğrencilerin yeteneklerini keşfetmelerine, ilgi ve isteklerini belirlemelerine yardımcı olacak bilgilendirme ve mesleki eğitim sistemlerinin güçlendirilmesi, çalışma hayatıyla eğitim arasındaki bağın kuvvetlendirilmesi için meslek eğitim merkezlerinin çabaları büyük önem taşımaktadır.

09.12.2016 tarihli 29913 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 6764 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile yayımlanarak yürürlüğe giren ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanununda değişiklik yapılarak çıraklık eğitimi örgün ve zorunlu eğitim kapsamına alınmış ve mesleki eğitim merkezleri, Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlanmıştır. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 26'ncı maddesine göre: Ortaöğretim; ilköğretime dayalı dört yıllık zorunlu örgün

¹⁸ Necmettin Özerkmen, "Ahiliğin Tarihsel Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları -Sosyolojik Yaklaşım", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44/2 (2004), 57-78.

¹⁹ Ali Şahinkesen, *Çıraklık Eğitimi* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Doktora, 1985).

²⁰ Selim Eyigün, *Mesleki Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Benlik Kavramlarının İncelenmesi (Bursa İli Örneği)* (İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2008).

veya yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumları ile mesleki eğitim merkezlerinin tümünü kapsar. Bu okul ve kurumları bitirenlere bitirdikleri programın özelliğine göre diploma verilir. Ancak; mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin diploma alabilmeleri için Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen fark derslerini tamamlamaları gerekmektedir. Mesleki eğitim merkezi öğrencileri haftada 1 gün okulda teorik eğitim, 4 gün işletmelerde pratik eğitim alır. Çıraklık eğitimi 3 yıl, kalfalık eğitimi 1 yıl sürmektedir. Mesleki eğitim merkezine devam eden 9,10 ve 11. Sınıf öğrencileri asgari ücretin en az %30'u, 12.Sınıf öğrencileri asgari ücretin en az yarısı kadar maaş alırlar. Mesleki eğitim merkezi mezunları "Ustalık Belgesi" ile "Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi diploması" alarak kendi iş yerlerini açabilirler. Ustalık belgesine sahip olanlar çırak öğrenci istihdamı için İş pedagojisi eğitimi ile "Usta Öğretici" belgesine sahip olurlar.²¹

5. Yöntem

Araştırma, Konya Selçuklu 100. Yıl Mesleki Eğitim Merkezi'nde öğrenim gören çırak ve kalfaların bazı değişkenlere göre dinî inanç, tutum ve davranışlarına yönelik yapılan bir çalışmadır. Mesleki Eğitim Merkezindeki çırak ve kalfaların dini inanç ve tutumları, davranışları üzerinde herhangi bir etkiye sahip midir? Bu ve buna benzer sorulara ışık tutmak amacı ile yaptığımız çalışmamızın asıl hedefi, meslek hayatına hazırlanan çırak ve kalfaların, tutum ve davranışlarını ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışmamızda Konya Selçuklu 100.Yıl Mesleki Eğitim Merkezi'nde öğrenim gören çırak ve kalfaların dini inançları ile tutumları arasında bir ilişki var mıdır? sorusuna cevap aranmaya çalışılacaktır. Bu problem cümlesi doğrultusunda araştırmanın hipotezleri şu şekilde belirlenmiştir.

5.1. Araştırmanın Hipotezleri

1. Ülkemizde meydana gelmiş bulunan bir takım sosyo-politik ve sosyo-kültürel değişme ve gelişmelere rağmen mesleki eğitim merkezinde öğrenim gören çırak ve kalfaların sosyal davranışlarını şekillendirmede dini inanç ve tutumları önemini koruyan bir faktördür.

2. Mesleki eğitim merkezinde okuyan öğrencilerin çoğunluğu alt gelir ve orta gelir seviyesine sahip ailelerin çocuklarından oluşmaktadır.

3. İbadetlerin yerine getirilmemesinde arkadaş çevresi, çalışılan işyeri ve işyerinin ortamının ibadet için uygun olmaması etkili olmaktadır.

²¹ Mesleğim Hayatım, *Mesleğim Hayatım* (Erişim 28 Kasım 2023).

4. Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinde Allah'a inanç hususunda büyük bir netlik olmakla birlikte diğer inanç esaslarında farklılık görülmektedir.

5. Merkezi eğitim merkezindeki öğrenciler anne ve babaları ile yer yer bazı konularda çatışma yaşamaktadırlar.

6. Merkezi eğitim merkezindeki öğrencilerin sosyal, ekonomik ve politik alanlara ilişkin tutum ve davranışlarında dini inanç ve tutumlar etkili olmaya devam etmektedir,

5.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırma pek çok unsurdan meydana gelen bir evren içerisinde, evren ile alakalı yaygın bir kaniya varabilmek için, evrenin tamamı veya ondan alınacak olan bir örnek, grup veya örneklem üzerinde gerçekleştirilen düzenlemelerden oluşan genel tarama modelinde yapılmıştır.²² Araştırmanın evrenini, Konya Selçuklu 100. Yıl Mesleki Eğitim merkezinde 2022-2023 Eğitim Öğretim yılında öğrenim gören 2640 çırak ve kalfa oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleme ise, tesadüfi yöntemle seçilmiş değişik alan ve bölümden 340 çırak ve kalfadan oluşmaktadır.

5.3. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma, zaman dilimi olarak 2022-2023 eğitim öğretim yılı; evren olarak Konya Selçuklu 100. Yıl Mesleki Eğitim Merkezinde öğrenim görmekte olan çırak ve kalfalarla sınırlıdır. Ayrıca çalışmamız dinî inanç, tutum ve davranışları tespit etmede kullanılan ifadeleri kapsamaktadır. Bu çalışmada elde edilen veriler almış olduğumuz cevapların samimi olduğu varsayımına dayalıdır. Araştırmamız yapıldığı zaman dilimi ile de sınırlıdır. Bu nedenle deneklerin tutum ve davranışları zaman içerisinde değişebilir.

5.4. Veri Toplama Araçları

Anket sorularının hazırlanması sürecinde, ilgili tez çalışmaları ve diğer kaynaklar taranarak bilgi edinilmiş, ayrıca konunun uzmanı öğretim üyelerinden görüş alınarak soruların derlenmesi ve hazırlanması aşaması tamamlanmıştır. Araştırma soruları bir dilekçe ile okul müdürlüğüne sunulmuş, okul müdürlüğü yazıyı ilçe milli eğitim müdürlüğüne göndermiş ve gerekli olur ve izinler alınmıştır. Mesleki eğitim merkezindeki alan ve bölüm öğrencilerinin listesi alınarak örnekleme tekniklerinden olasılığa dayalı olmayan örneklem metodu²³ kullanılarak 350 anket bizzat tarafıma

²² Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (Ankara: Nobel Yayınları, 2005), 70-85.

²³ Remzi Altunışık vd., *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı* (Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 2017), 138.

uygulanmıştır. Anketin amacı ve ne için yapıldığı anlatıldıktan sonra kimliklerinin açığa çıkmaması için katılımcılar kendilerini belli edecek herhangi bir bilgi yazmamaları konusunda uyarılmış ve sağlıklı, doğru bilgi alınmaya çalışılmıştır.

5.5. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma bir saha araştırmasıdır. Mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfaların dini inanç tutum ve davranışlarını ortaya koyabilmek için anket uygulanmıştır. Anketin hazırlanmasında daha önceki tecrübelerimize ilaveten sorular Köktaş'ın "Türkiye'de Dini Hayat" adlı çalışmasından yararlanılarak hazırlanmıştır.²⁴ Araştırma da kullanılan anket Mart 2023 ayında gerçekleştirilmiştir. Anketlerden elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılmış ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS 24.0 istatistik programı kullanılmıştır. SPSS programı ile istatistiksel işlemlere tabi tutulmuş ve tablo haline getirilmiştir. Elde edilen veriler bulgular bölümünde sunulmuştur.

6. Bulgular ve Yorum

6.1. Mesleki Eğitim Merkezindeki Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Tablo 1: Mesleki Alana Göre Öğrencilerin Dağılımı

		N	%
Okuduğunuz Meslek Alanının Adı	Elektrik-Elektronik Teknolojisi	43	12,6
	Güzellik ve Saç Bakım Hizmetleri	48	14,1
	Makina Teknolojisi	59	17,4
	Matbaa Teknolojisi	11	3,2
	Metal Teknolojisi	19	5,6
	Mobilya ve İç Mekân Tasarımı	19	5,6
	Motorlu Araçlar Teknolojisi	130	38,2
	Yiyecek ve İçecek Hizmetleri	11	3,2
	Toplam	340	100,0

Mesleki eğitim merkezine gelen öğrencilerin farklı alan ve bölümlerden oldukları görülmektedir. Bunların %38,2'sinin motorlu araçlar teknolojisi alanında okuduğu, bunu %17,4 ile Makine Teknolojisi alanının

²⁴ M. Emin Köktaş, *Türkiye'de Dini Hayat* (İstanbul: İşaret Yayınları, 1993).

takip ettiği, en az öğrencinin ise %3,2 ile matbaa teknoloji alanı ile yiyecek ve içecek hizmetlerinin olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2 Mesleki Eğitim Merkezindeki Öğrencilerin Sınıflara Göre Dağılımı

		N	%
Kaçınıcı sınıfa devam etmektesiniz?	9. Sınıf	104	30,6
	10. Sınıf	91	26,8
	11. Sınıf	79	23,2
	12. Sınıf	66	19,4
	Toplam	340	100,0

Mesleki eğitim merkezi öğrencilerinin %30,6'sı 9. sınıf öğrencisi %26,8'i 10.sınıf, %23,2'si 11.Sınıf, %19,4'ü de 12.Sınıf öğrencisidir. Sınıf seviyesi yükseldikçe öğrenci sayısı azalmaktadır. Bu durum mesleki eğitim merkezine gelen öğrencilerin tamamının eğitimlerini tamamlamadan değişik nedenlerden dolayı ayrıldıklarını göstermektedir.

Tablo 3 Öğrencilerin Yaşlara Göre Dağılımı

		N	%
Yaşınız	13	0	0,0
	14	4	1,2
	15	46	13,5
	16	53	15,6
	17	90	26,5
	18	81	23,8
	19	41	12,1
	20	8	2,4
	20 üstü	17	5,0
	Toplam	340	100,0

Mesleki eğitim merkezine gelen çırak ve kalfalar için herhangi bir üst yaş sınırlaması bulunmamaktadır. İlköğretimi bitiren herkes kayıt olma hakkına sahiptir. Böyle olmasına rağmen gelen öğrencilerin sadece %5,0, 20 yaş ve üzeri, geri kalan öğrencilerin ise yaşlarının 14-20 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin büyük çoğunluğunun ortaöğretim çağına olduğunu göstermektedir. Bunda da mesleki eğitim merkezlerinin zorunlu eğitim kapsamına alınmış ve ortaöğretim düzeyinde sayılmasının etkisinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Tablo 4 Cinsiyete Göre Dağılım

		N	%
Cinsiyetiniz	Erkek	316	92,9
	Kadın	24	7,1
	Toplam	340	100,0

Cinsiyete göre dağılıma bakıldığında %92,9'unun erkek, %7,1'inin kadınlardan olduğu görülmektedir. Bu kadın öğrencilerinde tamamının güzellik ve saç bakım bölümünde ve son sınıfta olduğu görülmektedir. Yetkililerle görüştüğümüzde bu alanın dışındaki alanlara kadınların gelmediği, bu okulda da bu bölümdeki öğrencilerin usta olduktan sonra yeni kadın öğrenci gelmediği, gelen az saydakilerin de başka bir ilçeye yönlendirildiği bilgisi verilmiştir.

Tablo 5 Anne Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılım

		Anne eğitim		Baba eğitim	
		N	%	N	%
Anne- babanızın eğitim durumu nedir?	Okuryazar değil	6	1,8	11	3,2
	İlkokul mezunu	160	47,1	185	54,4
	Ortaokul mezunu	105	30,9	114	33,5
	Lise veya dengi okul	52	15,3	27	7,9
	Fakülte, yüksek okul	17	5,0	3	0,9
	Toplam	340	100,0	340	100,0

Anne-baba eğitim düzeyine baktığımızda çok büyük çoğunluğunun ilkokul ve ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Bu oran annelerde %47,1 ilkokul %30,9 ortaokul, babalarda %54,4 ilkokul, %33,5'inin ise ortaokul olduğu tespit edilmiştir. %3,2'si hiç okula gitmemiş okuma ve yazması olmayandır. Çıraklık eğitim merkezine gelen öğrencilerin sadece %5'inin annesi, %0,9'unun babasının fakülte ve yüksek okullu olduğu düşünüldüğünde, mesleki eğitim merkezine gelen çırak ve kalfaların düşük eğitim düzeyine sahip anne ve babaların çocukları olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Anne-Baba Birlikte Yaşama Durumuna Göre Dağılım

		N	%
Anne ve babanız birlikte mi yaşıyorlar?	Evet	307	90,3
	Babam öldü	7	2,1
	Annem öldü	5	1,5
	Her ikisi de öldü	1	0,3
	Her ikisi de sağ ama boşandılar	18	5,3
	Her ikisi de sağ ama ayrı yaşıyorlar	2	0,6
	Diğer	0	0,0

Toplam 340 100,0

Çırak ve kalfaların anne ve babaları ile birlikte yaşayıp yaşamadıklarına yönelik sorulara deneklerin %90,7'sinin anne ve babası ile birlikte yaşadığı, %5,3'nün boşandığı, %3,6'sının anne veya babasından birinin öldüğü görülmektedir. Hem anne hem de babası ölenlerin oranı ise %0,3 tür.

Tablo 7: Ailenin Toplam Geliri

		N	%
7. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadardır?	8500 TL'den az	55	16,2
	8501-12000 arası	117	34,4
	12000-16000 arası	91	26,8
	16000-20000 arası	34	10,0
	20000 ve yukarısı	43	12,6
Toplam		340	100,0

Çırak ve kalfaların ailelerine giren aylık toplam para miktarına baktığımızda ise, %34,4'ünün 8500- 12000 arası, %16,2'sinin 8500'den az olduğu görülmektedir. Çırak ve kalfaların kendilerine devlet desteği verildiği, ayrıca çalıştığı kurumdan az çok bir para aldıkları ve belli bir miktar para alarak ailelerine katkı yaptıkları da düşünüldüğünde, ailelerin gelirinin ülkemizde gelir düzeyi düşük ve orta durumda bulunan sosyal tabakanın gelir düzeyini yansıttığı görülmektedir.²⁵

Tablo 8: Anne-Baba Mesleğine Göre Dağılım

	Anne		Baba eğitim		
	N	%	N	%	
Anne- babanızın mesleği nedir?	Tarım ve Hayvancılık	3	0,9	24	7,1
	Esnaf, ticaretle uğraşiyor	7	2,1	91	26,8
	İşçi	21	6,2	134	39,4
	Ev kadını	299	87,9	0	0
	Memur	3	0,9	26	7,6
	Serbest meslek	2	0,6	41	12,1
	Emekli (İşçi, Memur,	1	0,3	15	4,4
	İşsiz	4	1,2	6	1,8
	Yurt dışında çalışıyor	0	0,0	3	0,9
	Toplam	340	100,0	340	100,0

Anne-babanın mesleğine baktığımızda ise annelerin %87,9'unun ev hanımı, babaların ise çoğunluğunun işçi ve esnaf olduğu görülmektedir.

²⁵ "Asgari ücret" (Erişim 28 Kasım 2023).

(%39,4 işçi, %26,8 esnaf ve ticaret) Tarım ve hayvancılıkla uğraşanların oranının az olması çırak ve kalfaların ailelerinin şehirde yaşamalarından kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

6.2. Mesleki Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Dini İnanç, Tutum ve Davranışları ile İlgili Bulgular

6.2.1. İnanç Boyutu ile İlgili Bulgular

Her din inanç bağlamında birtakım kabullerden oluşmaktadır. Bu durum ilahi din olarak kabul edilen dinlerde de felsefi dinlerde de söz konusudur. Allah inancı dinin temelini oluşturur. Bir kimsenin Müslüman olarak kabul edilmesi için, kabul edilmesi gereken temel ilkedir. Mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfaların Allah inancı bakımından durumlarını görmek ve Allah inancının ne oranda kabul gördüğü ve bundan ne oranda sapma olduğunu tespit etmeye çalıştık.

Tablo 9: Allah'a İnanç

	N	%
Her şeyi yoktan yaratan, bilen ve her şeye gücü yeten Allah'ın varlığına inanıyorum ve hiçbir şüphe taşımıyorum.	330	97,1
Allah'a inanmak konusunda	8	2,4
aşağıdakilerden		
durumunuza hangisi		
uymaktadır?		
Allah'ın varlığına inanıyorum.	0	0,0
Çevremdeki bulunanlar Allah'ın varlığını kabul ettikleri için inanıyorum.	0	0,0
Allah'a inanmıyorum.	2	0,6
Allah'ın varlığı ve yokluğu hususunda ilgi duymuyorum.	0	0,0
Diğer	0	0,0
Toplam	340	100,0

Tablo 9'da da görüldüğü gibi örneklemin %97,1'inin her şeyi yoktan yaratan, bilen ve her şeye gücü yeten Allah'ın varlığına inandığı ve hiçbir şüphe taşımadığını ifade ederken %0,6'sı inanmamaktadır. Ancak bu konuda %2,8'i Allah'a inanmakla birlikte çözmekte güçlük çektiği hususların varlığını beyan etmiştir. Bu da göstermektedir ki mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfalar arasında Allah'a inancın yüksek düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 10: İslam Dininin İman Esaslarına Yönelik Dağılım

		N	%
İslam dininin altı iman	Allah'a inanmak	336	98,8
esasından samimi olarak	Meleklerle inanmak	305	89,7
ve herhangi bir yoruma	Peygamberlere inanmak	308	90,6
ihtiyaç duymadan	Kitaplara inanmak	305	89,7
hangilerine	Ahirete inanmak	304	89,4
inaniyorsunuz?	Kader ve kazaya, hayır ve şerrin	298	87,6

*Denekler birden çok madde işaretlemeleri hususunda serbest bırakılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin “İslam dininin altı iman esasından samimi olarak ve herhangi bir yoruma ihtiyaç duymadan”; %98,8’inin Allah’a, %89,7’inin meleklerle, %90,6’sının peygamberlere, %89,7’sinin kitaplara, %89,4’ünün ahirete ve %87,6’sının kader ve kazaya, hayır ve şerrin Allah’tan geldiğine inandığı gözlemlenmiştir. İmanın şartlarına bir bütün olarak bakıldığında Allah’a iman ile diğer esaslar arasında farklılıklar görülmektedir. İslam tarihi incelendiğinde kaza-kader, ahiret inancı gibi esasların tartışma konusu olduğu düşünüldüğünde bu durum çirak ve kalfalar açısından da normal karşılanabilir. Araştırmamızda elde edilen sonuçlarla, lise öğrencileri, üniversite öğrencileri, ilköğretim okulu öğretmenleri ve İzmir halkı üzerinde yapılan benzer araştırmaların bulguları incelendiğinde araştırmamızla benzer oranlar görülmektedir.²⁶

6.2.2. İbadet Boyutu ile İlgili Bulgular

İbadetler Allah-u Teala tarafından Kur’an-ı Kerimde emredilen ve Hz. Peygamberin sünnetlerinde açıklandığı üzere yerine getirilmesi gereken bir borçtur. İslam’da temel ibadetler İslam’ın şartlarını oluşturan kelime-i tevhitte beraber namaz, oruç, hac ve zekattır. İslam ibadet anlayışı içinde imandan sonra üzerinde en çok durulan ibadet türü namazdır.

²⁶ Köktaş, *Türkiye’de Dini Hayat*; Mehmet Bayyigit, *Üniversite gençliğinin dini inanç tutum ve davranışları üzerine bir anket uygulaması* (Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 1989); Şahin Doğan, *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Dini Tutumları* (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2007); Şaban Yavuz, *Lise Öğrencilerinin Dini İnanç Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma* (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Yüksek Lisans, 2001).

Tablo 11: Namaz İbadetleri Sıklığına Yönelik Dağılım

		n	%
Aşağıdaki namaz ibadetlerinden hangilerini hangi sıklıkla yaparsınız? Günde 5 vakit namaz	Devamlı kılıyorum	16	4,7
	Çoğunlukla kılıyorum	20	5,9
	Ara sıra kılıyorum	112	32,9
	Çok seyrek kılıyorum	89	26,2
	Hiç kılmıyorum	103	30,3
Toplam		340	100,0
Aşağıdaki namaz ibadetlerinden hangilerini hangi sıklıkla yaparsınız? Cuma namazı	Devamlı kılıyorum	165	49,0
	Çoğunlukla kılıyorum	79	23,4
	Ara sıra kılıyorum	54	16,0
	Çok seyrek kılıyorum	10	3,0
	Hiç kılmıyorum	29	8,6
Toplam		340	100,0
Aşağıdaki namaz ibadetlerinden hangilerini hangi sıklıkla yaparsınız? Bayram namazları	Devamlı kılıyorum	240	71,2
	Çoğunlukla kılıyorum	39	11,6
	Ara sıra kılıyorum	19	5,6
	Çok seyrek kılıyorum	4	1,2
	Hiç kılmıyorum	35	10,4
Toplam		340	100,0

Mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfaların namaz kılma durumlarına bakıldığında, (Tablo 11) 5 vakit namazı devamlı ve çoğunlukla kılanların oranının çok düşük olduğu, hiç kılmayanların oranının ise %30,3 olduğu görülmektedir. %32,9'unun ara sıra kıldığı, %26,22'sinin ise çok seyrek kıldığı görülmektedir. Namazın günde beş defa olması, namaz için abdest alınması, fiziki bir alana ihtiyaç duyulması gibi değişik nedenlerin bu oran üzerinde etkili olabileceği düşünülebilir de namaz ibadetini yerine getirmede genel anlamda bir ilgisizlik görülmektedir.

Cuma namazına bakıldığında ise, çırak ve kalfaların %49'nun devamlı kıldığı, hiç kılmayanların oranının ise düşük olduğu görülmektedir. (Tablo 11) Bu durum namazın azlık ve çokluğuna göre değiştiği durumu ortaya koymaktadır. Cuma namazının haftada bir defa kılınıyor olması, 5 vakit namaza göre daha çok tercih edilmektedir.

Bayram namazı vacip bir ibadet olmasına rağmen farz namazlardan daha çok rağbet görmektedir ki devamlı bayram namazı kılanların oranı %71,2'dir. %11,6'sının çoğunlukla, %7,8'nin ise ara sıra ve seyrek kıldıklarını da kabul edersek bir hayli yüksek bir oran çıkmaktadır ki, bu durumda

bayram namazının yılda bir defa kılınmasından kaynaklanmaktadır diyebiliriz.

Tablo 12: Oruç, Zekât, Hac ve Kurban Konularındaki İnanç, Tutum ve Davranışlara Yönelik Dağılım

		n	%
13. Oruç ibadetlerini yerine getirme şekliniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?	Her yıl Ramazan orucunun tamamını tutarım.	245	72,1
	Hiç oruç tutmam.	1	0,3
	Ramazan aylarında ara sıra tutarım.	25	7,4
	Ramazan aylarında engel çıkmadığında tutarım.	66	19,4
	Diğer	3	0,9
Toplam		340	100,0
14. Zekât konusundaki düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?	Dine göre zengin olanların yerine getirmeleri gereken bir ibadettir.	306	90,0
	Bir ibadet olarak değil de sosyal dayanışma için önemlidir.	19	5,6
	Artık zekâta gerek yoktur.	2	0,6
	İnsanların dini inanç ve düşünceleri zayıfladığı için zekâtın toplumsal dayanışmada bir fonksiyonu olamaz.	11	3,2
	Kazancımı başkalarına vermem.	2	0,6
Diğer		0	0,0
Toplam		340	100,0
15. Hac konusundaki düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?	Hacca hiç gerek yoktur.	6	1,8
	Ülkemizin dövizleri gereksiz yere yabancılara gidiyor.	6	1,8
	Hac, Allah'ın emri bir ibadettir.	322	94,7
	Bunca fakir varken Hacca gidilmemelidir.	6	1,8
	Diğer	0	0,0
Toplam		340	100,0
	Kurban imkânı olanların yerine getirmeleri gereken bir ibadettir.	327	96,2

16. Kurban konusundaki düşünceleriniz aşağıdakilerden hangisine uygundur?	Binlerce hayvanın boğazlanmasına karşıyım.	5	1,5
	Kurbanı ibadet olarak değil de sosyal dayanışma için faydalı buluyorum.	8	2,4
	<u>Toplam</u>	<u>340</u>	<u>100,0</u>

Bilindiği gibi İslam dinindeki ibadetlerden birisi de ramazan ayında tutulan oruçtur. Çıracak ve kalfaların oruç ibadeti konusundaki durumuna bakıldığında; %72,1'inin her yıl ramazan orucunun tamamını tuttuğu, hiç tutmam diyenlerin ise yok denecek kadar az olduğu, (%0,3) %19,4'ünün engel çıkmadığında tuttuğu, %7,4'ünün ise ara sıra tuttuğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki, çıracak ve kalfaların oruç ibadetini yerine getirirken toplumumuzda oruç ibadetinin bireysel ibadet olmaktan çıkıp toplumsal bir coşku haline gelmesinin etkisi vardır.

İbadet olarak zekât, hac ve kurban tamamen ekonomik durumla ilgili bir ibadet olması nedeniyle, çıracak ve kalfaların zekât, hac ve kurban verebilecek yeterliliğe sahip olmadıkları düşünüldüğünde bu ibadetleri yerine getirmeden ziyade inanç ve tutumları değerlendirilmiştir. Tablo 12'de de görüldüğü gibi %90'ının zekât verilmesinin dine göre zengin olanların yerine getirmeleri gereken bir ibadet olduğunu düşündüğü, %0,6'sının zekâta gerek kalmadığını, yine aynı oranda deneğinde kazancını başkalarına vermem dediği görülmüştür. Dolayısıyla çıracak ve kalfaların zekât hususunda olumlu bir inanç ve tutuma sahip oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin, hac ve kurban konularındaki düşüncelerine yönelik dağılım incelendiğinde; %94,7'sinin Haccın, Allah'ın emri bir ibadet olduğu ve şartları müsait olanların yerine getirmesi gerektiğini düşündüğü, %1,8'inin hacca gerek olmadığını, %1,8'inin de ülkenin dövizinin yabancılara verilmemesi gerektiğini %1,8'inin de bunca fakir varken hacca gidilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Örneklemin %96,2'sinin kurban imkânı olanların yerine getirmeleri gereken bir ibadet olduğunu düşündüğü gözlemlenmiştir. %1,5'i bunca hayvanın boğazlanmasına karşıyım demiştir. Sonuçlar topluca değerlendirildiğinde çıracak ve kalfaların zekât, hac ve kurban ibadeti hususunda olumlu bir inanç ve tutuma sahip oldukları söz konusudur.

Tablo 13: Dua ile İlgili Tutum ve Davranışlar

		N	%
Allah'a dua eder misiniz?	Evet dua ederim.	299	87,9
	Bazen dua ederim.	39	11,5
	Hayır hiç dua etmem.	2	0,6
	Toplam	340	100,0

Allah'a ibadet yollarından biriside duadır. Dua Allah ile irtibata geçmenin yollarından biridir. Analiz sonuçlarına göre çırak ve kalfaların %87,9'unun Allah'a dua ettiği, %11,5'nin ara sıra dua ettiği görülmektedir. Çırak ve kalfalar dua etmeye çok büyük önem vermektedirler. Öyle ki dua etmeyenlerin oranı yok denecek kadar azdır.

Tablo 14: Hangi Durumlarda Dua Etmekle İlgili Tutum ve Davranışlar

		N	%
Hangi durumlar karşısında dua edersiniz? (Bu soruyu tablo 13.deki soruya evet ya da bazen diyenler cevaplamışlardır.)	Özel durumlarda (Cenaze, kandil, vb.)	57	16,9
	Sıkıntılı anlarda	63	18,6
	Mutlu anlarda	18	5,3
	Her zaman	200	59,2
	Toplam	338	100,0

Dua edenlerin dua etme durumlarına bakıldığında, %59,2'sinin her zaman dua ettiği, %16,9'unun cenaze, kandil, vb. özel durumlarda dua ettiği, %18,6'sının sıkıntılı anlarda, %5,3'ünde mutlu anlarda dua ettiği görülmüştür. Dua ile ilgili olarak genel anlamda olumlu bir tablo ortaya çıkmıştır.

Tablo 15: Duaların Kabulüne Yönelik Tutum ve Davranışlar

		N	%
Allah'ın duaları kabul ettiğine inanıyor musunuz?	Evet inanıyorum	321	94,4
	Hayır inanmıyorum	5	1,5
	Fikrim yok	14	4,1
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

Duaların kabul edilip edilmediğine yönelik tutum ve davranışlara yönelik analiz sonuçlarına baktığımızda, örneklemin %94,4'ünün Allah'ın duaları kabul ettiğine, inandığı görülmektedir. %1,5'i duaların kabul edildiğine inanmazken %4,1'i fikrim yok diye beyan etmiştir. Bu da çırak ve kalfaların dua hususunda olumlu bir inanç ve tutuma sahip olduklarını göstermektedir.

6.2.3. Dini Bilgi Boyutu ile İlgili Bulgular

Tablo 16 Kur'an-ı Kerimi Yüzünden Okumayı Bilme ile İlgili Dağılım

		N	%
Kur'an-ı Kerimi yüzünden okumayı biliyor musunuz?	İyi derecede biliyorum.	52	15,3
	Orta derecede biliyorum.	238	70,0
	Hiç bilmiyorum.	49	14,4
	Diğer	1	0,3
	Toplam	340	100,0

Çırak ve kalfaların %70'inin Kur'an-ı Kerim'i yüzünden okumayı orta derecede bildiği görülmektedir. Oranın bu denli yüksek olması ikili görüşmelerimizden ve bu okulda görev yapıyor olmam sebebi ile biliyorum ki çırak ve kalfaların çoğunluğu çırak ve kalfalığa başlamadan önce aileleri tarafından Kur'an Kursuna gönderildiğini ifade etmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'i iyi derecede yüzünden okumayı bilenlerin de %15,3 olduğu görülmektedir ki bu da oranın yüksekliğini teyit etmektedir. Hiç bilmeyenlerin oranı ise %14,4'dür. Bu durum çırak ve kalfaların ailelerinin Kur'an okumaya önem verdiklerini ve çocuklarını Kur'an-ı Kerim okumaya yönlendirdiklerini göstermektedir.

Tablo 17: İbadetleri Yerine Getirebilecek Kadar Dini Bilgi Düzeyi ile İlgili Dağılım

		N	%
İbadetleri yeteri kadar yerine getirebilmeniz için gerekli olan dini bilgileriniz ne düzeydedir?	Çok iyi	54	15,9
	İyi	141	41,5
	Orta	123	36,2
	Zayıf	18	5,3
	Bilgim yok	4	1,2
Toplam	340	100,0	

Çırak ve kalfaların %41,5'inin ibadetleri yeteri kadar yerine getirebilmesi için gerekli olan dini bilgilerinin iyi düzeyde olduğu, %15,9'unun çok iyi olduğu, %36,2'sinin orta düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. İbadetleri yerine getirecek kadar bilgisi olmayanlar ise %1,2'dir. Bu da çırak ve kalfaların ibadetleri yerine getirebilmek için yeteri kadar bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Tablo 18: Dini Bilgilerin Öğrenildiği Kaynağa Yönelik Dağılım

		N	%
Dini bilgilerinizi nereden öğrendiniz?	Ailemden	261	76,8
	Okuldan öğretmenlerimden	95	27,9
	Dini görevlilerden (İmam, Müftü,	183	53,8
	Kendi kendime dini kitaplardan	31	9,1
	Diğer	2	0,6

*Denekler birden çok maddeyi işaretlemeleri hususunda serbest bırakılmıştır.

Çırak ve kalfalara dini bilgilerinin nereden öğrendikleri sorulmuş ve birden fazla seçenek işaretleyebilecekleri belirtilmiş ve her birinin etki derecesi ölçülmeye çalışılmıştır. Dini bilgilerin kaynağına yönelik dağılım incelendiğinde öğrencilerin %76,8'i ailesinden, %53,8'i de din görevlilerden, %27,9'u okuldan öğretmenlerinden öğrendiğini belirtmiştir. Bu sonuçlar göstermektedir ki dini eğitimde ailenin rolü çok önemlidir.

Tablo 19: Evde Bulunan Dini Kitaplar ile İlgili Dağılım

		N	%
Evinizde ne tür dini kitaplar vardır?	Kur'an-ı Kerim ve meali	333	97,9
	Tefsir kitapları	128	37,6
	Hadis kitapları	217	63,8
	İslam ilmihi	169	49,7
	Namaz hocası ve dua kitapları	200	58,8
	Hz. Muhammed (sav)'ın hayatıyla ilgili kitaplar	193	56,8
	Diğer	1	0,3

*Denekler birden çok maddeyi işaretlemeleri hususunda serbest bırakılmıştır.

Bilindiği gibi, dini bilgilerin öğrenildiği kaynaklardan birisi de dini eserlerdir. Çırak ve kalfaların evlerinde bulunan dini kitaplar da önem taşımaktadır. Analiz sonuçlarına göre evde bulunan dini kitap türleri incelendiğinde; %97,9'u Kur'an-ı Kerim ve meali, %63,8'i hadis kitapları, %58,8'i namaz hocası ve dua kitapları, %56,8'i Hz. Muhammed (sav)'ın hayatıyla ilgili kitaplar bulunduğunu belirtmiştir.

6.2.4. Dinin Davranışlara Etkisi ile İlgili Bulgular

Dinin toplumsal davranışlara etkisi karmaşık ve çok yönlü bir konudur. Din, insanların inançlarını, değerlerini ve davranışlarını etkileyen ve şekillendiren önemli bir faktördür. Biz de burada aile ilişkileri, arkadaşlık, ekonomi, politika gibi alanlarla ilgili, çırak ve kalfaların dini inancının

davranışlarında ne kadar etkili olduğu veya etkin olup olmadığı konusuna değindik.

Tablo 20: Arkadaş Seçiminde Dikkat edilen Özelliklere Yönelik Dağılım

	N	%
Arkadaş seçiminde nelere dikkat edersiniz?	Aynı zevk ve ölçülere bağlı	266 78,2
	Dindar olmasına	175 51,5
	Akraba olmasına	22 6,5
	Herkesçe beğenilen birisi	42 12,4
	Zengin olmasına	17 5,0
	Zeki ve çalışkan olmasına	0 0,0
	Diğer	0 0,0

*Denekler birden çok madde işaretlemeleri hususunda serbest bırakılmıştır.

Kişisel ilişkiler çerçevesinde önemli olan bir husus da arkadaş seçimidir. Çırac ve kalfaların arkadaş seçerken nelere dikkat ettikleri soruldu. Birden çok şıkkı işaretleyebilecekleri belirtilmiştir. Analiz sonuçlarına göre çırac ve kalfaların arkadaşlık seçiminde ilk tercihleri %78,2'si "arkadaş seçerken aynı zevk ve ölçülere bağlı olmaya oldukça dikkat ettiğini" ifade etmiştir. Analiz sonuçları göstermektedir ki, çırac ve kalfaların arkadaşlık seçiminde en çok önem verdikleri arkadaşın dindar olması değildir. Ama yine de dindar olmasını %51,5 ile ikinci sırada tercih etmişlerdir ki bu da dinin etkisinin arkadaşlık seçiminde etkisinin halen görülmekte ve tercih edilmekte olduğunu göstermektedir.

Tablo 21: Ailenin Müdahalesine Yönelik Dağılım

	N	%
Aileniz size herhangi bir konuda müdahale eder mi? Ederse hangi sıklıkta müdahale eder?	Devamlı	70 20,7
	Çoğunlukla	88 26,0
	Ara sıra	132 39,1
	Çok seyrek	33 9,8
	Hiç karışmazlar	15 4,4
	Diğer	0 0,0
Toplam	340	100,0

Aile toplumun en küçük birimidir. Tarihin de en köklü müessesesidir. Değişik görünüm ve formlara sahip olsa da tarih boyunca hep var olmuştur. Anne-baba ve çocuklardan oluşan aile değişme ve gelişmelere göre bazı sorun ve problemlerle karşılaşmaktadır. Bu sorun ve problemlerin başında da kuşaklar arası çatışma gelmektedir. Analiz sonuçlarına göre (Tablo 21) çırac ve kalfaların %4,4'ü ailesinin hiç karışmadığını belirtmişler geri kalanların ise

değişik şekillerde ve oranlarda müdahale ettiği ortaya çıkmıştır. Bu durum, aileler ile gençler arasında kuşak çatışmasının var olduğunu göstermektedir.

Tablo 22: Ailenin Müdahale Konularına Yönelik Dağılım

		N	%
Aileniz size en çok hangi konularda müdahale eder? (Tablo 21'deki soruya hiç karışmaz diyenler bu soruya cevap vermemişlerdir)	Kılık kıyafet seçmede	52	15,3
	Ders çalışma konusunda	19	5,6
	Para harcama konusunda	97	28,5
	Arkadaş seçme konusunda	98	28,8
	Cinsel konularda	15	4,4
	Dini ve ahlaki konularda	68	20,0
	Boş zamanları değerlendirme	39	11,5
	Oyun konusunda	22	6,5
	Her konuda müdahale eder	119	35,0
Diğer	0	0,0	

*Denekler birden çok maddeyi işaretlemeleri hususunda serbest bırakılmıştır.

Tablo 22 incelendiğinde ailelerin %35,0'nin çırak ve kalfaların yaşamlarındaki her konuya müdahale ettiği ilk sırada yer almaktadır. Arkadaş seçme %28,8, para harcama %28,5 iken, dini ve ahlaki konularda müdahale %20,0 ile dördüncü sırada gelmektedir. Ailelerin çırak ve kalfaların hayatlarına müdahale konularına baktığımızda, dini konulardan önce başka konuların öncelikli olması, çırak ve kalfaların ailelerinin, çocuklarının sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve güvenliklerini önceliklediklerini görmekteyiz.

Tablo 23: Zengin Olmakla İlgili Dağılım

		N	%
Zengin olmak ister misiniz?	Evet	304	89,4
	Hayır	36	10,6
	Diğer	0	0,0
		340	100,0

Çırak ve kalfalara zengin olmak isteyip istemedikleri sorulmuş ve %89,4'ü zengin olmak istediğini, %10,6'sının ise zengin olmak istemediğini belirtmiştir. Zengin olmak isteyenlere ise nasıl zengin olmak istedikleri sorulmuş ve zengin olmak istemeyenlerin bu soruyu cevaplamamaları istenmiştir. Zengin olmak isteyen deneklerin nasıl zengin olmak istediklerine yönelik sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 24: Nasıl Zengin Olmak İstersiniz ile İlgili Dağılım

	N	%	
Nasıl zengin olmak istersiniz? (Bu soruyu tablo 23'deki soruya evet diyenler yanıtlamıştır.)	Çalışarak, helal yoldan	241	79,3
	Zengin birisi ile evlenerek	20	6,6
	Miras yoluyla	1	0,3
	Piyango, toto, loto vb. yoluyla	1	0,3
	Define bularak	3	1,0
	Nasıl olursa olsun	38	12,5
	Diğer	0	0,0
	Toplam	304	100,0

Çırac ve kalfaların çoğunluğu zengin olmak istemekte, bunların büyük çoğunluğu (%79,3) çalışarak, helal yoldan elde edilecek bir zenginlik istemektedir. Alın teri dökmeden nasıl olursa olsun şeklinde bir zenginliği isteyenlerin oranının (%12,5) az olması çırac ve kalfaların olumlu bir inanç ve tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 25: Törenlere İlgi Duyup Katılma ile İlgili Dağılım

	N	%	
Mevlit, sünnet, cenaze, kandil gibi törenlere ilgi duyar mısınız?	Böyle törenlere hiç ilgi duymam ve katılmam.	41	12,1
	Böyle törenler hoşuma gider ve katılırım.	217	63,8
	Mecbur kalırsam katılırım ve çok çabuk sıkılırım. Bir an önce bitmesini isterim.	82	24,1
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

Dinin toplumsal davranışlara etkisine ilişkin bulgulardan bir tanesi de Tablo 25'de görüldüğü gibi dini törenlere ilgi ve katılımdır. "Mevlit, sünnet, cenaze, kandil gibi törenlere ilgi duyar mısınız?" şeklindeki soruya deneklerin %63,8'inin mevlit, sünnet, cenaze, kandil gibi törenlerin hoşuna gittiğini ve katıldığı, böyle törenlere hiç ilgi duymayanlar ise %12,1'dir. Mecbur kalırsam katılırım ve çok çabuk sıkılırım diyenler ise %24,1'dir. Yine de çırac ve kalfaların bu törenlere karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 25: Eş Seçiminde Dindar Olmasını İsteme ile İlgili Dağılım

	N	%
Eşinizi seçerken onda bulunmasını arzu ettiğiniz nitelikler yanında dindar	Evet isterim. Hayır istemem. Olsa da olur olmasa da Diğer	293 86,2 9 2,6 38 11,2 0 0,0
	Toplam	340 100,0

Evlilik ailenin kurulması için atılan ilk adımdır. Ailenin kurulmasında da eşleri bir araya getiren istek ve beklentiler söz konusudur. Çıracak ve kalfaların eş seçiminde arzu ettikleri nitelikler yanında dindar olmasını istemelerinin önemli bir özellik olduğu ortaya çıkmaktadır. (%86,2)

Tablo26: Cennete Gitmek İçin Müslüman Olmanın Gerekli Olup Olmadığı ile İlgili Dağılım

	N	%
Cennete gidebilmek için Müslüman olmak gerekli midir?	Kesinlikle gereklidir. Yardımcı olabilir. Gerekli değildir. Diğer	303 89,1 31 9,1 6 1,8 0 0,0
	Toplam	340 100,0

“Cennete gidebilmek için Müslüman olmak gerekli midir?” diye sorulmuş deneklerin %89,1’inin cennete gidebilmek için Müslüman olmanın kesinlikle gerekli olduğunu düşünürken cennete girebilmek için Müslüman olmak gerekli değil diyenler ise %1,8’dir. Bu durum çıracak ve kalfaların kendi dinlerini ve inançlarını tek gerçek din olarak gördüklerini göstermektedir.

Tablo 27: Evlenirken Dini Nikah Kıydırmakla İlgili Dağılım

	N	%
Evlenirken dini nikah kıydırmayı düşünüyor musunuz?	Evet düşünüyorum. Hayır düşünmüyorum. Fikrim yok. Diğer	278 81,8 18 5,3 44 12,9 0 0,0
	Toplam	340 100,0

Cumhuriyet’in kuruluşu ile birlikte dini nikahın hukuki geçerliliği kaldırılmıştır. Bunun yerine medeni nikah getirilmiştir. Buna rağmen medeni nikahın yanında dini nikahın da hala yaygın şekilde yerine getirildiği görülmektedir. Deneklerin çoğunluğunun (%81,8) dini nikah kıydırmayı düşündüğü, %5,3’ünün dini nikah kıydırmayı düşünmediği anlaşılmaktadır. İslam dininde evlilik tarafların kendi istek ve arzularını iki şahit huzurunda beyan etmeleri ile gerçekleşir. Dolayısı ile nikahın dini, kutsal bir boyutu

yoktur. Dini nikaha kutsiyet atfedilmesi, nikahın hoca olarak bilinen kimseler tarafından kıyılması ve nikahtan sonra okunan Kur'an-ı Kerim'den dolayı önem kazanmıştır. Halen bu görüş toplumda yaygın bir şekilde karşılık bulmaktadır. Çıracak ve kalfalar arasında da bunun etkisi görülmektedir.

Tablo 28: Kız-Erkek Arasındaki Flört İlişkisi ile İlgili Dağılım

		N	%
Evlilik öncesi kız-erkek arasında cinsel açıdan flört ilişkisini normal karşılar mısınız?	Evet	118	34,7
	Hayır	146	42,9
	Fikrim yok	76	22,4
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

Çıracak ve kalfalara evlilik öncesi kız-erkek arasında cinsel açıdan flört ilişkisini normal karşılar mısınız? diye sorulmuş, deneklerin %42,9'u evet, %34,7'si hayır, %22,4'ü de fikrim yok demiştir. Sonuçlara bakıldığında, hayır diyenlerin oranının daha yüksek olduğu, evet diyenlerin oranının üçte bir olduğu görülmektedir. Bu durum çıracak ve kalfalar arasında netliğin olmadığını göstermektedir.

Tablo 29: Oy Vermeye İlişkin Dağılım

		N	%
Seçim zamanı oy verdiğiniz veya vereceğiniz partinin dine önem verip vermediğine bakar mısınız?	Evet	196	57,6
	Hayır	55	16,2
	Fikrim yok	89	26,2
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

Çıracak ve kalfalara seçim zamanı oy verdiğiniz veya vereceğiniz partinin dine önem verip vermediğine bakar mısınız? şeklinde soru sorulmuş ve %57,6'sı evet, %16,2'si hayır, %26,2'si fikrim yok demiştir. Sonuçlara göre mesleki eğitim merkezinde çıracak ve kalfaların seçimlerde oy verdiği veya vermeyi düşündüğü partinin dine önem vermesinin oy tercihlerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 30: İçki, Kumar Gibi Alışkanlıklara İlişkin Dağılım

		N	%
İçki, kumar gibi alışkanlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz?	Çok kötüdürler.	262	77,1
	Asla kötü değildirler.	19	5,6
	Bazen kötüdürler.	59	17,4
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

İçki, kumar gibi alışkanlıklar hakkında ne düşünüyorsunuz? diye sorulmuş ve çırak ve kalfaların %77,1'inin çok kötü olduğunu, %17,4'ünün bazen kötüdür, %5,6'sının asla kötü değildir dediği görülmüştür. Genel olarak bakıldığında çırak ve kalfalar içki, kumar gibi alışkanlıkları büyük oranda olumsuz görmektedirler. Bu da dini inançlarının etkili olduğunu göstermektedir.

Tablo 31: Dindar Bilinmekle, Dindar Bilinmemeye İlişkin Dağılım

		N	%
Dindar olarak bilinen insanın ticari hayatta dindar bilinmeyenlere göre daha dürüst ve	Evet	166	48,8
	Hayır	80	23,5
	Fikrim yok	94	27,6
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

Dindar bilinen insanın ticari hayatta dindar olarak bilinmeyenlere göre daha dürüst ve güvenilir olduğunu kabul eder misiniz? diye sorulmuş ve deneklerin %48,8'inin evet güvenilir kabul ederim, %23,5'inin ise hayır kabul etmem dedikleri ve %27,6'sı fikrim yok şeklinde cevap vermişlerdir. Bu verilere bakıldığında günlük ticari hayatta dindar olarak bilinen insanların hala kabul gördüğü ancak bu oranın çok yüksek olmadığı görülmektedir.

Tablo 32: İşyerindeki Ortama İlişkin Dağılım

		N	%
Bir iş yerinde çalışanların ibadetlerini rahatlıkla yerine getirmelerine	Olumlu yönde etkiler.	287	84,4
	Olumsuz yönde etkiler.	8	2,4
	Hiç etki etmez.	45	13,2
	Diğer	0	0,0
	Toplam	340	100,0

Çırak ve kalfalara bir iş yerinde çalışanların ibadetlerini rahatlıkla yerine getirmelerine imkân sağlanması üretimi ve işin verimini ne yönde etkiler? diye sorulmuş ve deneklerin %84,4'ü gibi yüksek bir oranı olumlu yönde etkiler demişlerdir. %2,4'ü olumsuz etkiler derken, %13,2'si hiç etkilemez demiştir. Bu da çırak ve kalfaların çalıştıkları iş yerlerinde

ibadetlerini rahatlıkla yapabilmelerine imkân sağlayacak ortamların bulunmasını istediklerini göstermektedir.

Sonuç

Bir alan araştırması olan bu çalışma mesleki eğitim merkezinde öğrenim gören çırak ve kalfaların, dini inanç, tutum ve davranışlarını anlamaya çalışmak için yapılmıştır. Dini tutum ve davranışların sosyal açıdan incelenmesi, adeta toplumun dini yaşamının bir portresini sunar. Ancak sosyolojik açıdan bakıldığında, bu yaşantının birçok sosyal gücün etkisi altında olduğu gözlenir. Sosyal hayat ile dini tutum ve davranışlar arasında karşılıklı etkileşimler bulunmaktadır. Toplumun dini yaşantısı da bu etkileşimlerin bir parçasıdır. Çünkü dini inançlar, tutumlar ve davranışlar, doğduğu ve içinde yaşadığı doğal ortam, ev, aile, sosyal sınıf ve çevre gibi faktörlerden tamamen bağımsız değildir. Dolayısıyla, her toplumun dini inançları, tutumları ve davranışları, sosyal koşullara ve gelişmelere bağlı olarak çeşitli durumlar gösterebilir. Bizim araştırma grubumuzu teşkil eden mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfalar da bunların dışında sayılamaz.

Anket kapsamında mesleki eğitim merkezindeki öğrencilerin dini inanç, tutum ve davranışlarını tespit etmeye yönelik derlenen sorular sorulmuştur. Elde edilen bulgular neticesinde çırak ve kalfaların %97,1'inin şek ve şüphe duymadan Allaha inandıkları sadece %0,6'sının Allah'a inanmadığı görülmüştür. İmanın şartlarına bir bütün olarak bakıldığında Allah'a iman ile diğer esaslar arasında farklılıklar görülmektedir. Bu da Allah'a inanç hususunda büyük bir netlik olmakla birlikte diğer inanç esaslarında farklılaşma görülmektedir.

Namaz ibadeti ile ilgili tutum ve davranışlara bakıldığında deneklerin %30,3'ü hiç namaz kılmadığını, diğer deneklerin ise değişen oranlarda namaz ibadetini yerine getirdikleri görülmüştür. (Tablo 11) Yine Cuma namazına bakıldığında ise, çırak ve kalfaların %49'nun devamlı Cuma namazını kıldığı, hiç kılmayanların oranının ise düşük olduğu görülmektedir. (Tablo 11) Bayram namazı vacip bir ibadet olmasına rağmen farz namazlardan daha çok rağbet görmektedir ki devamlı bayram namazı kılanların oranı %71,2'dir. Hiç kılmayanların oranı %0,4'dür. Bu durum da bayram namazının yılda bir defa kılınmasından kaynaklanmaktadır diyebiliriz. Namazın günde beş defa olması, namaz için abdest alınması, fiziki bir alana ihtiyaç duyulması gibi değişik nedenlerin olabileceği düşünülebilirse de namaz ibadetini yerine getirmede bir ilgisizlik görülmektedir. Cuma namazı ve bayram namazlarında oranın yükselmesi bu ibadetlerin haftada bir ve yılda iki defa olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu sonuçlarda mesleki eğitim

merkezindeki öğrencilerin yüksek dini inanç ve tutuma sahip olmakla birlikte, bunun uygulamada ve pratiklerde o denli yüksek oranlarda etkileri görülmemektedir.

Oruç ibadeti ile ilgili tutum ve davranışa bakıldığında deneklerin %72,1'i her yıl ramazan ayında oruç tuttıklarını, sadece %0,3'ü hiç tutmadığını belirtirlerken, geri kalanlar ise değişik cevaplar vermişlerdir. Bu durum da çırak ve kalfaların oruç ibadetine karşı olumlu bir tutum ve davranışa sahip olduklarını göstermektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında da çırak ve kalfaların oruç ibadetini yerine getirirken toplumumuzda oruç ibadetinin bireysel ibadet olmaktan çıkıp toplumsal bir coşku haline gelmesinin etkisi görülmektedir.

Öğrencilerin, hac ve kurban konularındaki düşüncelerine yönelik dağılım incelendiğinde; %94,7'sinin Haccın, Allah'ın emri bir ibadet olduğu ve şartları müsait olanların yerine getirmesi gerektiğini düşündüğü, %96,2'sinin kurban imkânı olanların yerine getirmeleri gereken bir ibadet olduğunu düşündüğü gözlemlenmiştir. Çırak ve kalfaların zekât, hac ve kurban ibadeti hususunda olumlu bir inanç ve tutuma sahip olmaları durumu söz konusudur. Mesleki eğitim merkezindeki çırak ve kalfaların demografik yapısına bakıldığında, öğrencilerin çoğunluğu alt gelir ve orta gelir seviyesine ve düşük eğitim seviyesine sahip ailelerin çocuklarından oluşmaktadır. Ailelerin çocuklarına hemen hemen her konuda müdahale ettiği, çocuklarına müdahale etmeyenlerin oranının sadece %4,4 olduğu düşünülürse, çırak ve kalfaların aileleri ile yer yer bazı konularda çatışma yaşadıkları görülmüştür.

Öğrencilerin %89,4'ü zengin olmak istemekte, ama bunların %79,3'ü çalışarak helal yoldan zengin olmak istemiştir. Çırak ve kalfaların %63,8'i Mevlit, sünnet, cenaze, kandil gibi törenlere ilgi duyup katıldığını belirtmiştir. Yine deneklerin %86,2'si eşinizi seçerken onda bulunmasını arzu ettiğiniz nitelikler yanında dindar olmasını da ister misiniz? sorusuna evet isterim demiştir. Deneklerin %81,8'i evlenirken dini nikah kıydırmayı düşündüğünü belirtmişlerdir. Deneklerin %57,6'sı seçim zamanı oy verdiğiniz veya vereceğiniz partinin dine önem verip vermediğine bakar mısınız? soruna evet demişlerdir. İçki kumar gibi alışkanlıkların çok kötü olduğunu belirtenlerin oranı %77,1'dir. Dindar olarak bilinen insanın ticari hayatta dindar bilinmeyenlere göre daha dürüst ve güvenilir olduğunu kabul eder misiniz? sorusuna ise %48,8 i evet demiştir. Bütün bunlar topluca değerlendirildiğinde çırak ve kalfaların sosyal, ekonomik ve politik alanlara ilişkin tutum ve davranışlarında din etkili olmaya devam ettiği görülmektedir. Son olarak gözlemlerimiz ve ikili görüşmeler sonucunda ve bir iş yerinde çalışanların ibadetlerini rahatlıkla yerine getirmelerine imkân

sağlanması üretimi ve işin verimini ne yönde etkiler? sorusuna deneklerin %84,4'ünün olumlu etkiler demeleri, ibadetlerin yerine getirilmemesinde arkadaş çevresi, çalışılan işyeri ve işyerinin ortamının müsait olmamasının etkili olduğunu göstermektedir.

Tüm bu değerlendirmeler sonucunda, mesleki eğitim merkezlerindeki öğrencilerin dini inanç, tutum ve davranışlarının çeşitli değişkenlere göre farklı boyutlarda değişiklik göstermesine rağmen, hala önemli bir rol oynayarak bireylerin kişisel kimlik ve şahsiyetlerini şekillendirmede etkili bir işlevi sürdürmektedir. Son zamanlarda ülkemizde meydana gelen ekonomik gelişmeler dikkate alındığında, üretim ve hizmet ağının içerisinde bulunan ve geleceğin ustaları, iş insanı olacak olan çırak ve kalfaların, değişim ve gelişmelerden olumsuz etkilenmeyeceği yönde politikalar belirlenmelidir. Devletin üst kademelerinden, dindar nesil yetiştirmenin dillendirildiği ve buna yönelik çabaların ve girişimlerin olduğu düşünüldüğünde sanayi ve üretim ağının içerisinde bulunan çırak ve kalfalar eğitilirken ve yetiştirilirken milli manevi ve inanca ilişkin konuların da ihmal edilmemesi gerekmektedir. Çırak ve kalfaların ibadetlerini yapabilmeleri için uygun ortam ve şartların hazırlanması gerekmektedir. Yine dini inanç tutum ve davranışlarında yaşadıkları problemlerin çözümünde onların anlayabileceği ve kabul edebileceği yöntemlerle yaklaşılmalıdır. Böylece çırak ve kalfaların yaşadıkları ve gelecekte yaşayabilecekleri kültürel ve dini problemlerin yanlış kaynaklar yerine doğru ve güvenilir kaynaklardan öğrenmelerine imkân sağlanacaktır.

Kaynakça

- Akseki, Ahmet Hamdi. *İslam*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1943.
- Alkan, Cevat. *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2001.
- Altunışık, Remzi vd. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık, 9. Basım, 2017.
- Atalay, Beşir. *Sanayileşme ve Sosyal Değişim (Kırıkkale Araştırması)*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1983.
- Aydın, Mehmet. *Din Felsefesi*. İzmir: İİFV Yayınları, 2001.
- Başkanlığı, Strateji Geliştirme. "Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2022/2023". Erişim 28 Kasım 2023. <http://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-istatistikleri-orgun-egitim-20222023/icerik/508>
- Bayrak, Sabahat. *İş Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2001.

- Bayyığıt, Mehmet. *Üniversite gençliğinin dini inanç tutum ve davranışları üzerine bir anket uygulaması*. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 1989.
- Doğan, D.Mehmet. *Büyük Türkçe Sözlük*. Ankara: Rehber Yayınları, 1990.
- Doğan, Şahin. *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Dini Tutumları*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora, 2007.
- Er, İzzet. *Din Sosyolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1. Basım, 1998.
- Eyigün, Selim. *Mesleki Eğitim Merkezi Öğrencilerinin Benlik Kavramlarının İncelenmesi (Bursa İli Örneği)*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2008.
- Freyer, Hans. *Din Sosyolojisi*. çev. Turgut Kalpsüz. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1964.
- Günay, Ünver. *Din Sosyolojisi*. İstanbul: İnsan Yayınları, 1998.
- Hayatım, Mesleğim. Mesleki Eğitim Merkezleri. *Mesleğim Hayatım*. Erişim 28 Kasım 2023. <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/egitim/mesleki-egitim>
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2005.
- Kehrer, Günter. *Din Sosyolojisi*, çev. Semahat Yüksel. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat, 1992.
- Köktaş, M.Emin. *Türkiye’de Dini Hayat*. İstanbul: İşaret Yayınları, 1993.
- Köylü, Mustafa. *Küresel Ahlak Eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları, 2006.
- Özerkmen, Necmettin. “Ahiliğin Tarihsel Toplumsal Temelleri ve Temel Toplumsal Fonksiyonları -Sosyolojik Yaklaşım”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 44/2 (2004), 57-78.
- Pazarlı, Osman. *Din Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Şahinkesen, Ali. *Çıraklık Eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Doktora, 1985.
- Uşan, M.Fatih. *Çıraklık Sözleşmesi*. Konya: Mimoza Yayınları, 1994.
- Yaparel, Recep. “Dinin Tarifi Mümkün müdür?” *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 4 (1987), 403-417.
- Yavuz, Şaban. *Lise Öğrencilerinin Dini İnanç Tutum ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2001.
- Yıldırım, Ahmet - Çarıkçı, Oğuzhan. “Mesleki Eğitimin Gelecek Vizyonu; İnsan Kaynakları Planlaması Açısından Bir Bürokratik Model

Denemesi". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* 29 (Nisan 2017).

"asgari ücret". Erişim 28 Kasım 2023.
<https://www.turmob.org.tr/Arama?kelime=asgari+%C3%BCcret>